

Proeftuinen Kleinschalige Voorzieningen

Vanuit de noodzaak en de wens om de vrijheidsbeneming van justitiële jongeren anders in te richten, heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid een verkenning uitgevoerd naar een duurzaam stelsel van vrijheidsbeneming. Hiertoe zijn in 2016 en 2017 drie proeftuinen Kleinschalige Voorzieningen (KV) opgezet in Amsterdam, Groningen en Nijmegen. Deze proeftuinen gaven elk op een andere manier vorm aan de KV, zowel op proces als op inhoud, en werden gemonitord

door de Academische Werkplaats Risicojeugd (AWRJ). De looptijd van de proeftuinen varieerden: inmiddels zijn de proeftuinen in Groningen en Nijmegen beëindigd, de KV Amsterdam bestaat nog. In deze infographic worden de belangrijkste kenmerken, resultaten en lessen van de drie proeftuinen tot eind 2018 weergegeven. Deze informatie is tevens terug te vinden in het Eindrapport Monitor proeftuinen VIV JJ (www.awrj.nl).

Wat is een KV?

Tijdens de proeftuinperiode was een KV bedoeld voor justitiële jongeren die een hoger beveiligingsniveau niet nodig hadden. Dat wat goed liep, bleef doorlopen tijdens verblijf in een KV. De focus lag op het benutten en versterken van bestaande beschermende factoren (school, stage, werk, hulpverlening). Daarbij stond maatwerk centraal: lokale en kleinschalige opvang, met variatie in zorg en beveiliging. Beveiliging werd grotendeels vormgegeven door relationele beveiliging, gekenmerkt door een constructieve samenwerking tussen jongere en begeleider, en aansluiting bij de jongere. In een KV was geen groepsgerichte aanpak. Elke jongere had een individueel plan en de focus van het traject lag op de periode na verblijf.

Lokaal

Beschermende factoren

Maatwerk: beveiliging en zorg

Relationele beveiliging

Jongeren en netwerk actief betrekken

Doelgroep

Om tijdens de proeftuinperiode in een KV geplaatst te worden, moest een jongere gemotiveerd zijn en moest er sprake zijn van (perspectief op) beschermende factoren (school, stage, werk, hulpverlening). Verder was een plaatsing in een KV maatwerk; voor elke jongere werd op de diverse leefdoelgebieden afgewogen of plaatsing in een KV passend was en of de jongere deze aankon wat betreft eigen verantwoordelijkheid en aanwezige structuur. Hierbij stond de beveiligingsnoodzaak en de zorgbehoefte centraal. Dit maakte dat diversiteit in strafrechtelijke titel, leeftijd of gender mogelijk was, juist omdat de aanpak van een KV op het individu gericht was.

In totaal werden er in de proeftuinperiode 113 jongeren in de drie KV's geplaatst. In KV Amsterdam werden preventief gehechte jongens met een pleegleeftijd tot 23 jaar geplaatst. Ook jongeren die tijdens verblijf in een KV een kortdurende jeugddetentie (max. 4 weken) opgelegd kregen, konden deze in de KV uitzitten. In KV Groningen konden naast deze doelgroep ook meisjes preventief gehecht worden en was het mogelijk om risicojongeren aan te melden voor een ambulante traject (zij volgden een dagprogramma). Anders dan in KV Amsterdam en KV Groningen, was het in KV Nijmegen ook mogelijk om jongeren met een PIJ-maatregel en langdurige jeugddetentie, aan het einde van hun traject, te plaatsen.

Beschermende factoren

Tijdens de proeftuinperiode werden in een KV dagbesteding en hulpverlening gecontinueerd en/of opgestart. Daarnaast was er aandacht voor het continueren of realiseren van een structurele vrijetijdsbesteding.

Dagbesteding

Bij aanvang had 72% van de jongeren dagbesteding. In veel trajecten (70%) werd de aanwezige dagbesteding (school, stage en/of werk) gecontinueerd; indien er geen dagbesteding aanwezig was, werd deze in een KV opgestart (23%). Bij enkele trajecten (7%) werd geen dagbesteding opgestart of gecontinueerd.

Hulpverlening

Bij aanvang had 83% van de jongeren hulpverlening. In veel trajecten (78%) werd de aanwezige hulpverlening gecontinueerd; indien er geen hulpverlening aanwezig was, werd deze in een KV opgestart (10%). Bij enkele trajecten (12%) werd geen hulpverlening opgestart of gecontinueerd.

Vrijetijdsbesteding

Bij aanvang had 19% van de jongeren vrijetijdsbesteding. Bij 16% van alle trajecten werd vrijetijdsbesteding gecontinueerd. Indien er geen vrijetijdsbesteding aanwezig was, werd deze bij 7% in een KV opgestart. Bij 77% werd geen vrijetijdsbesteding opgestart of gecontinueerd.

Implementatie

Het werken met KV's als nieuw, minder (fysiek) beveiligd alternatief, vroeg om een omslag in het denken en om breed draagvlak. In de keten kon draagvlak worden versterkt door vanaf de start de gehele keten te betrekken in de gedachtenvorming, zodat er sprake was van gedeelde verantwoordelijkheid. Voor de buurt gold dat actief informeren en betrekken belangrijk was; daarnaast moest er een makkelijke manier zijn om vragen te stellen en klachten te uitten (bijvoorbeeld een directe lijn met de gemeente). Het implementeren van nieuwe werkprocessen kostte tijd. Het was belangrijk om die tijd ook te nemen.

Toeleiding: screening, advies, plaatsing

Alle schakels in de keten waren van belang om alle jongeren die geïndiceerd waren voor een KV te plaatsen. Wel diende één partij de regie te hebben op de screening en het te vormen advies voor de rechtbank (de Raad voor de Kinderbescherming of de reclassering bij 18+). Onderling overleg tussen ketenpartners over het toeleidingsproces en de casuïstiek was van essentieel belang. Het uitgangspunt 'schorsen, tenzij' bleef ook met de komst van de KV overeind staan. Dienst Justitiële Inrichtingen plaatst de jongere.

Instroom

Factoren die bijdroegen aan een hoge instroom en bezettingsgraad waren: een grote potentiële regionale doelgroep, een overzichtelijk geografisch gebied, een nauwe samenwerking tussen ketenpartners en een gedegen implementatie van de nieuwe werkprocessen in de bestaande keten.

Screening en diagnostiek tijdens verblijf

Het uitgangspunt van screening en diagnostiek tijdens het verblijf was dat alle betrokken partijen een aandeel hadden in dit proces. Hiertoe was het nodig de regie bij één partij te beleggen (meestal de (jeugd)reclassering), de jongere en diens ouders/verzorgers actief te betrekken (bijvoorbeeld meedoen en meedenken in het traject door middel van een werkboek) en in een KV met direct betrokkenen (incl. jongere en ouders) fysiek bij elkaar te komen. Het traject diende beschreven te worden in een fysiek plan, gericht op het perspectief van de jongere met als doel het voorkomen van recidive en volwaardige deelname aan de maatschappij. Dit vroeg om gedegen dossiervorming en beheer (bijvoorbeeld een centraal ICT systeem voor alle ketenpartners).

Uitstroom

Continuïteit in begeleiding en regievoering was van belang voor aansluiting met de vervolglek. Dit werd meestal gewaarborgd door de (jeugd)reclassering, die tijdens en na het verblijf in de KV betrokken was. Daarbij was een heldere overdracht van een KV naar de (jeugd)reclassering, maar ook naar ouders/verzorgers, essentieel. Ook een KV kon na uitstroom, in het kader van nazorg, bijdragen aan aansluiting met de vervolglek. De invulling daarvan was afhankelijk van de behoeften van de jongere en vorderingen in het traject.

” Ketenpartner

Het is heel duidelijk dat er sprake is van voorlopige hechtenis, dus vastzitten, de deur gaat op slot. Het is dus heel serieus, geen softe aanpak. Het is gewoon een cel. Maar overdag gaan wel de dingen door die al goed gingen of die worden eraan toegevoegd.

Werkwijze

Betrekken van het systeem

Jongere en diens ouders/verzorgers werden in hun eigen kracht gezet; er werd zo min mogelijk van de jongere overgenomen en wat goed ging, liep door (bijvoorbeeld ook medische zorg). Ouders werden zoveel mogelijk in de opvoedende rol geactiveerd; het bezoek of telefonisch contact was laagdrempelig, frequent en flexibel. Per jongere werd bekeken welke afspraken hierover gemaakt konden worden (maatwerk).

Beveiliging

In een KV lag de nadruk op relationele beveiliging. Daarnaast werd niet met standaard sancties gewerkt, maar er golden wel duidelijke regels en consequenties. Daarbij werd de jongere op zijn eigen verantwoordelijkheid gewezen (bijvoorbeeld een eigen sleutel voor de eigen kamerdeur), waardoor beveiliging op maat mogelijk was, eventueel ondersteund door harde beveiligingsmaatregelen (bijvoorbeeld een jongere middels een GPS-bandje monitoren gedurende verlof). Doordat jongeren zich richtten op hun eigen traject, leek er minder sprake te zijn van een 'wij/zij cultuur' en onderlinge negatieve beïnvloeding.

Rol van de medewerkers

Van pedagogisch medewerkers werd gevraagd een constructieve samenwerking met de jongere aan te kunnen gaan, maar ook grenzen te stellen en in te grijpen indien nodig, en om methodisch en systematisch te werken en overzicht over het traject te behouden. In Amsterdam en Groningen vervulden beveiligings-medewerkers ook een pedagogische rol; zij droegen geen uniform en waren gedurende de dag aanwezig op de groep en in direct contact met de jongere.

” Jongere

Het is heel fijn dat ik hier gewoon kan werken; dan kan je echt aan jezelf werken. Ik heb een uitdagende baan. Het is goed voor mijn ontwikkeling.